

Skalstole. Møbelvirksomheden Fritz Hansen tabte i 2002 sagen om efterligning af stolen Myren (t.h.), idet Højesteret fandt, at Jackpot-stolen (t.v.) ikke lignede Myren i en sådan grad, at Fritz Hansens ophavsret til Myren var krænkert. Kilde: Ugeskrift for Retsvæsen 2002, s. 1715.

Det 21. århundredes olie

Intellectual Property er det 21. århundredes olie. Dette citat af den engelske forretningsmand Mark Getty om designeres og virksomheders rettigheder til deres designs og produkter fastslår vigtigheden af emnet for konferencen Udfordringer for designbeskyttelsen i det 21. århundrede. Konferencen, som blev afholdt på Danmarks Designskole den 14. maj 2009, havde til formål at kaste lys over relationen mellem design og jura samt at vise juraens store betydning for designbranchen og for samfundet som helhed.

Af Hans Emborg Bünemann

”Behovet for at fokusere mere på jura vokser med kompleksiteten i designprocessen og i samarbejdsrelationerne,” sagde Danmarks Designskoles rektor, Peter Bysted, da han åbnede konferencen om design og jura.

”Når det ikke står lysende klart, hvori designdelen i et samarbejde består, er det afgørende at have lavet juridisk holdbare aftaler på forhånd.”

Designbeskyttelse giver incitament til innovation

Udgangspunktet for lovgivningen om designbeskyttelse er den frie konkurrence og retten til at kopiere. Et passende mål af beskyttelse giver dog samfundsmæssige fordele, idet beskyttelsen fungerer som et incitament til innovation og kreativitet, forklarer Clement Salung Petersen, adjunkt ved Juridisk Fakultet, Københavns Universitet.

”Er beskyttelsen for stærk, hæmmer den produktion og udvikling af nyt design. Det er ikke i samfundets interesse, at en møbelvirksomhed som Fritz Hansen får eneret til produktion af skalstole af enhver art. Beskyttelsen må imidlertid heller ikke være for svag. Hvis andre møbelproducenter kunne tjene penge på frit at lave slaviske efterligninger af Arne Jacobsens stole 7’eren

og Myren, ville Fritz Hansens incitament forsvinde,” siger Clement Salung Petersen.

Han understreger, at der til stadighed er et dobbelt hensyn at tage til designer og producent på den ene side og til konkurrenter og det omgivende samfund på den anden, og at grænserne for designbeskyttelsen hele tiden testes i retssystemet.

Designere skal kende juridiske begreber

Også Mikal Hallstrup, der er Chief Visionary Officer i Designvirksomheden Designit, lagde i sit indlæg stor vægt på, at den kreative industri skal have mere styr på designbeskyttelsens juridiske begreber som f. eks. kommerciel adskillelsesevne. Ifølge markedsføringsloven er kopiering tilladt, medmindre det originale produkt har et beskyttelsesværdigt særpræg, dvs. der er tale om kommerciel adskillelsesevne. Tilsvarende beskytter ophavsretsloven litterære og kunstneriske værker med originalitet, mens designloven beskytter design, der er nyt og har individuel karakter. Kendskabet til disse begreber vil efter Mikal Hallstrups opfattelse hjælpe designere til at vide, hvornår deres produkter er beskyttet, og hvornår de går for tæt på deres inspirationskilder.

Beskyttelse af immaterielt design

Desuden påpegede Mikal Hallstrup, at ”designbegrebet udvikler sig i rasende fart i disse år med forskellige former for immaterielt design”. En af designrettens fremtidige udfordringer bliver netop beskyttelsen af koncepter som servicedesign, strategisk design og andre tjenesteydelser.

Lone Frosch, sektionschef i Patent- og Varemærkestyrelsen, efterlyste en revision af designloven fra 2001, der tydeligvis er formuleret til produktionssamfundet og ikke til oplevelsesøkonomien med dens immaterielle designprodukter. Loven definerer design som ”et produkts eller en del af et produkts udseende, som er bestemt af de særlige træk ved selve produktet eller dets udsmykning, navnlig for så vidt angår linjer, konturer, farver, form, struktur eller materiale” (§ 2).

Hvem bestemmer i retten?

At Intellectual Property Rights (IPR) får stadig større betydning i designbranchen, var der enighed om blandt konferencens oplægsholdere. Spørgsmålet er, hvem der har det afgørende ord i retten, når det f.eks. skal vurderes, om et design nyder retlig beskyttelse, og om retten til designet er blevet krænkede. I tvister, der indbringes for domstolene, belyses de designfaglige spørgsmål i almindelighed gennem syns- og skønsmandserklæringer. Højesteretsdommer Jens Peter Christensen bemærkede, at retten – der i Danmark normalt alene består af jurister – tillægger disse erklæringer stor vægt.

”Det er selvfølgelig dommerne, der i sidste instans bestemmer, men de sagkyndiges udtalelser følges i det store og hele af dommerne. De er jo generalister og har ingen specialiseret faglig indsigt, så hvad skulle de ellers gøre?”, spurgte han retorisk.

Fordelen ved denne praksis er, at retten ved at udpege designere som syns- og skønsmand inddrager den faglige ekspertise, som de juridiske dommere ikke besidder. Risikoen er til gengæld ifølge Clement Salung Petersen, at en skønserklæring kan være præget af skønsmandens subjektive opfattelse af, hvad der bør beskyttes, og hvor bred beskyttelsen skal være. Dette bliver ofte ikke klart for dommerne, fordi skønsmanden normalt er den eneste sagkyndige, der udtaler sig om de designfaglige spørgsmål i retten. Clement Salung Petersen påpeger også et andet retssikkerhedsproblem ved systemet med skønsmand. Han siger:

”Når en sag ankes til næste retsinstans, undergår den en ny juridisk vurdering. Men der bliver normalt ikke lavet en ny fagkyndig vurdering. Det er i strid med princippet om, at man normalt har to skud i bøssen”.

Inspiration eller plagiat?

I en sag fra 2007 om efterligning af Burberry-paraplyen (øverst til venstre) fandt Sø- og Handelsretten, at der ”er så stor lighed mellem mønstret på paraply nr. 1 [øverst til højre, red.] og Burberry-mærket, at der for en almindeligt opmærksom forbruger er risiko for forveksling”. Virksomheden Hemogram A/S fik i dommen ordre til at lade 385 paraplyer af typen nr. 1 destruere. Hvad angår typerne 2 og 3 fandt retten imidlertid ligheden med Burberry-mærket så begrænset, at Burberry Ltd.’s krav om forbud mod produktion og salg blev afvist.

Kilde: <http://domstol.fe1.tangora.com/ref.aspx?s=-300011&id=14136&pageid=16692>
Foto: Marie Riegels Melchior

Den fagkyndige ekspertise går tabt

Domstolene består imidlertid ikke altid kun af jurister. Ved Sø- og Handelsretten i København afgøres sagerne således typisk af tre dommere, hvoraf kun én er jurist, mens de to andre er sagkyndige, der har et indgående og praktisk kendskab til det område, som sagen vedrører. Hidtil har størstedelen af alle sager om designbeskyttelse og –krænkelser kunnet anlægges ved Sø- og Handelsretten, der derfor har opbygget en betydelig erfaring med netop disse sager.

Som led i en større retsreform blev dette system imidlertid ændret væsentligt i 2007. Et politisk flertal har besluttet, at de fleste af disse sager nu skal anlægges ved en af Danmarks 24 byretter i stedet for Sø- og Handelsretten. I byretten afgøres sagerne typisk af kun én juridisk dommer, da byretten i praksis ikke bruger den formelle mulighed for at indkalde sagkyndige meddommere. Ifølge Clement Salung Petersen kan der være ulemper forbundet med denne ændring.

”Byretsdommerne forholder sig jo dagligt til alle typer af sager lige fra tvangsauktioner til kriminalsager. Ved at sprede produkt-eftertiligningssagerne ud på landets 24 byretter går den værdifulde viden og erfaring, som Sø- og Handelsretten har oparbejdet gennem mange år, tabt,” lyder hans vurdering. Han siger dog også, at det endnu er for tidligt at vurdere, hvilken betydning retsreformen vil få på området.

Faktaboks

Konferencen Udfordringer for designbeskyttelsen i det 21. århundrede var arrangeret af adjunkt Stina Teilmann fra Danmarks Designskole, i samarbejde med lektor Morten Rosenmeier og adjunkt Clement Salung Petersen, begge fra Center for Retskulturelle Studier ved Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet.

Konferencen blev gennemført med økonomisk støtte fra Dreyers Fond.

Markedsføringsloven

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=31600>

Designloven

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=123163>

Ophavsretsloven

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=117519>

DANISH CENTRE FOR DESIGN RESEARCH

Danish Centre for Design Research - Center for Designforskning er Kulturministeriets paraplyorganisation for designforskningen ved Arkitektskolen Aarhus, Danmarks Designskole, Designskolen Kolding og Kunstakademiets Arkitektskole.

Danish Centre for Design Research bidrager til at opbygge og styrke dansk designforskning, til at formidle viden og til netværksdannelse nationalt og internationalt mellem forskningsinstitutioner, virksomheder og offentligheden.

MIND DESIGN

Danish Centre for Design Research - Center for Designforskning udgiver hver måned netmagasinet Mind Design på dansk og engelsk. Netmagasinet bringer artikler om udviklingen inden for designforskningen og formidler forskningens resultater til såvel forskere som praktikere og andre interesserede. Magasinet er gratis. Se mere på www.dcdr.dk/dk/minddesign

Danish Centre for Design Research
Philip de Langes Allé 10
1435 København K

+45 32 68 63 68
dcdr@dcdr.dk
www.dcdr.dk